અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==========

એન. બાલાજી

વિ.

વીરેન્દ્ર સિંહ અને અન્ય

૫ ઓક્ટોબર, ૨૦૦૯

[આર.સી. લાહોટી, સીજેઆઈ, પી.કે. બાલાસુબ્રમણ્યન અને પી.પી. નાઓલેકર, જેજે.]

મલ્ટી સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ, ૧૯૮૪ :

કલમો ૭૯(૨)(સી) અને ૭૯(૩)—મંડળીના ડિરેક્ટરોની ચૂંટણી—વિવાદ ઉઠાવવા માટેની સમયમર્યાદા—ચૂંટણીના થોડા દિવસો પહેલાં અને થોડા દિવસો પછી મતદાર યાદીમાં અનિયમિતતા અંગે સત્તાવાળાઓ સમક્ષ

વાંધાઓ રજૂ કરવામાં આવ્યા, પરંતુ તેની કોઈ નોંધ લેવામાં આવી નહીં—સમયમર્યાદામાં તેની તપાસ કરવાના હાઇકોર્ટના નિર્દેશો પર, મંત્રાલયને જણાયું કે આ વિવાદ સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નિયુક્ત આર્બિટ્રેટર દ્વારા ઉકેલવાનો હતો—ત્યારબાદ, હાઇકોર્ટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને વિવાદનો નિર્ણય કરવા નિર્દેશ આપ્યો—હાઇકોર્ટે વકીલની એવી રજૂઆત પણ નોંધી કે સમયમર્યાદાનો મુદ્દો પણ ઉઠાવી શકાય છે—ઠરાવ્યું : સમયમર્યાદાનો પ્રશ્ન સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર માટે ખુલ્લો રાખવામાં આવ્યો ન હતો—તેમની સમક્ષ દાખલ કરાયેલી અરજી અલગ અને સ્વતંત્ર ન હતી પરંતુ સમયાંતરે ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓનું ચાલુપણું હતું, અને તે સમયમર્યાદાથી બાધિત ન હતી—નિયત સમયગાળા પછી તેમની સમક્ષ વિવાદ સંદર્ભિત કરવામાં થયેલા વિલંબને માફ કરવામાં વાપરવામાં આવેલ વિવેકાધિકાર યોગ્ય હતો—સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર સમક્ષની કાર્યવાહીમાં દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતા હેઠળના દીવાની દાવા અથવા લોક પ્રતિનિધિત્વ અધિનિયમ, ૧૯૫૧ હેઠળ દાખલ ચૂંટણી અરજીમાં પ્લીડિંગ્સના કડક નિયમો લાગુ પડતા નથી.

કલમ ૭૫(૩)—મંડળીના હોદ્દેદારોની ચૂંટણી અંગેનો વિવાદ—નિયત સમયગાળા પછી સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર સમક્ષ વિવાદ સંદર્ભિત કરવામાં થયેલ વિલંબ માફ કરવાની સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારની સત્તા—ઠરાવ્યું : તે વિલંબ માફી માટે અરજી

કરવા પર નિર્ભર નથી—જો કેસની હકીકતો અન્યથા તેમને વિલંબ માફી માટેના વ્યાજબી કારણ અંગે પૂરતો સંતોષ આપે, તો તેઓ વિલંબ માફી આપી શકે છે.

કાર્યરીતિના કાયદા—મૂળભૂત અને અસરકારક ન્યાયને પરાજિત કરવા તરફ દોરી જતા તકનીકી વાંધાઓ—જ્યાં સુધી કાયદાનો આદેશ અનિવાર્યપણે જરૂરી ન બનાવે ત્યાં સુધી, તેમને નિરુત્સાહિત કરવા માટે કડક દ્રષ્ટિકોણથી જોવા જોઈએ.

મલ્ટી સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ, ૨૦૦૨ હેઠળ નોંધાયેલ મંડળીના ડિરેક્ટરો તરીકે પ્રતિવાદીઓ ચૂંટાયેલા જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. જોકે, ચૂંટણીના થોડા દિવસો પહેલાં અને થોડા દિવસો પછી, અપીલકર્તાએ વાંધા ઉઠાવ્યા હતા કે મતદાર યાદી અનિયમિત રીતે તૈયાર કરવામાં આવી છે. ભારત સરકારના કૃષિ અને સહકાર મંત્રી અથવા મંડળીના કોઈપણ અધિકારી દ્વારા તેમની રજૂઆતોની નોંધ લેવામાં ન આવતાં, તેમણે સમયમર્યાદામાં તેમની રજૂઆતોની તપાસ કરવા માટે મંત્રીને નિર્દેશ જારી કરવામાં આવે તેવી પ્રાર્થના સાથે હાઇકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો. હાઇકોર્ટે આ અરજી મંજૂર કરી અને તે મુજબ નિર્દેશ જારી કર્યો. જોકે, તેમની રજૂઆત પર વિચારણા કરતાં, મંત્રાલયને જણાયું કે અધિનિયમની કલમ ૮૪ હેઠળ, મંડળીની ચૂંટણીના સંબંધમાં ઉદ્ભવતા

વિવાદનો ઉકેલ સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નિયુક્ત આર્બિટ્રેટર દ્વારા કરવાનો હોય છે. આનાથી વ્યથિત થઈને, અપીલકર્તાએ ફરીથી હાઇકોર્ટનો સંપર્ક કરીને જણાવ્યું કે તેમના વાંધાઓ ૧૯૮૪ ના પૂર્વવર્તી અધિનિયમ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા જેમાં વિવાદને આર્બિટ્રેટર સમક્ષ મોકલવાની કોઈ જોગવાઈ ન હતી. હાઇકોર્ટે નોંધ્યું કે જો ૧૯૮૪ ના પૂર્વવર્તી અધિનિયમની કલમો ૭૪(૨)(સી) અને ૭૪(૩) હેઠળ સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર વિવાદનો નિર્ણય કરે તો પ્રતિવાદીઓને કોઈ વાંધો ન હતો, અને પ્રતિવાદીઓના વકીલની વધુ રજૂઆત નોંધી કે જો વિવાદ સમયમર્યાદાથી બાધિત હોય, તો તેઓ સદર વાંધો ઉઠાવી શકે છે. પ્રતિવાદીઓ દ્વારા સમયમર્યાદાનો મુદ્દો ઉઠાવવામાં આવતાં, સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારે જોયું કે તેમની સમક્ષ રજૂઆત દાખલ કરતાં પહેલાં, અપીલકર્તાઓએ ચૂંટણી પહેલાં તેમજ ચૂંટણીના થોડા દિવસો પછી ચૂંટણી વિવાદ ઉઠાવ્યો હતો, અને હાઇકોર્ટ સમક્ષ કાર્યવાહી હાથ ધરી હતી. તેથી; ચૂંટણી પરિણામ જાહેર થયાના એક મહિનાની અંદર ઉઠાવવામાં ન આવ્યો હોવાના આધારે ચૂંટણી વિવાદને સમયબાધિત તરીકે ફગાવી શકાય નહીં. આનાથી વ્યથિત થઈને, પ્રતિવાદીઓએ હાઇકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો અને એવું ઠરાવવામાં આવ્યું કે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર સમક્ષ અરજી ચૂંટણીની તારીખથી એક મહિનાની મુદત વીતી ગયા પછી દાખલ કરવામાં આવી હોવાથી, ૧૯૮૪ ના પૂર્વવર્તી અધિનિયમની કલમ ૭૫(૧)(ડી) હેઠળ તે અંગેનો વિવાદ સમયબાધિત હતો. વધુમાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે વિલંબ

માફી માટેની અરજીની ગેરહાજરીમાં સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા વિલંબ માફ કરી શકાય નહીં. આથી, પ્રસ્તુત અપીલ.

અપીલકર્તાએ દલીલ કરી હતી કે બાબતને સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર સમક્ષ મોકલતા હાઇકોર્ટના નિર્દેશો અને સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારના આદેશના સાચા અર્થઘટન પર, એવું કહી શકાય નહીં કે ઉઠાવવામાં આવેલો વિવાદ સમયમર્યાદાની બહાર હતો.

અપીલ મંજૂર કરતાં, કોર્ટે

ઠરાવ્યું : ૧. સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર સમક્ષ ૩૦.૪.૨૦૦૩ ના રોજ જે દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું તે માત્ર એક એકીકૃત વિવાદ અરજી હતી જેમાં સમયાંતરે તેમના દ્વારા ચૂંટણી સામે ઉઠાવવામાં આવેલા તમામ વાંધાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. ૩૦.૪.૨૦૦૩ ની અરજી અગાઉ સમયાંતરે દાખલ કરાયેલી વિવિધ રજૂઆતો અને વાંધા અરજીઓના ચાલુપણામાં વાંચવી પડશે અને તેને એક અલગ અને સ્વતંત્ર અરજી ગણી શકાય નહીં. તેની રજૂઆતની તારીખના આધારે તેને સમયમર્યાદાથી બાધિત જાહેર કરવા માટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર

સમક્ષ રજૂ કરાયેલી નવી અરજી તરીકે ગણવામાં આવશે નહીં. [૧૦૪–એફ, જી; ૧૦૫–ડી]

૨. તારીખ ૨૮.૨.૨૦૦૩ ના હાઇકોર્ટના નિર્દેશમાં સ્પષ્ટપણે ચાર મહિનાના સમયગાળામાં ૧૭ ઓગસ્ટ ૨૦૦૨ ના રોજ યોજાયેલી ચૂંટણી સામે વિવાદ ઉઠાવતી તમામ અરજીઓ પર નિર્ણય લેવાની વિચારણા કરવામાં આવી છે. કોર્ટે ચાર મહિનામાં વિવાદનો નિર્ણય કરવા માટે નિર્દેશ આપતી વખતે સમયમર્યાદાના પ્રશ્નને વિચારણા માટે ખુલ્લો રાખ્યો નથી. કોર્ટ દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશો કોઈપણ રીતે સ્પષ્ટ કરતા નથી કે સમયમર્યાદાનો પ્રશ્ન સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે. તે માત્ર પ્રતિવાદીના વકીલ દ્વારા કરવામા આવેલી રજૂઆત હતી જે કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવી હતી અને સમયમર્યાદાના પ્રશ્ન પર રજૂઆત નોંધવામાં આવી હોવા છતાં, સદર વાંધો સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા વિચારણા માટે ખુલ્લો રાખવામાં આવ્યો ન હતો. [૧૦૪–ઈ–એફ]

૩. કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા વિલંબ માફ કરવામાં જે વિવેકાધિકાર વાપરવામાં આવ્યો છે તે કાયદા અને ન્યાયના સ્થાપિત સિદ્ધાંતો અનુસાર છે અને તે વિવેકાધિકારનો કાલ્પનિક કે મનસ્વી ઉપયોગ ન હતો. [૧૦૫–એચ; ૧૦૬–એ]

૪. મલ્ટી સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ, ૧૯૮૪ ની કલમ ૭૫(૩) ની આવશ્યકતા પૂરતા કારણ માટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારનો સંતોષ છે, અને તે અરજદાર દ્વારા વિલંબ માફી માટે અરજી કરવા પર નિર્ભર નથી. વિલંબ માફી માટેની કોઈ અરજી ન હોવા છતાં પણ, જો કેસમાં સામે આવતી હકીકતો સમયમર્યાદાની અંદર વિવાદનો સંદર્ભ ન આપવા માટેના વ્યાજબી કારણ અંગે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને સંતોષ આપવા માટે પૂરતી હોય, તો સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર અધિનિયમની કલમ ૭૫ ની પેટા-કલમ (૩) હેઠળ તેમને આપવામાં આવેલી સત્તાઓની રૂએ વિલંબ માફ કરી શકે છે. [૧૦૫-એફ, જી]

૫. સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવેલ અથવા તેમને સંદર્ભિત કરાયેલ ચૂંટણી વિવાદમાં દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતા હેઠળના દીવાની દાવામાં અથવા લોક પ્રતિનિધિત્વ અધિનિયમ, ૧૯૫૧ ની જોગવાઈઓ હેઠળ દાખલ કરાયેલી ચૂંટણી અરજીમાં પ્લીડિંગ્સના કોઈપણ કડક નિયમો લાગુ પડતા નથી. [૧૦૪-એચ; ૧૦૫-એ]

૬. પ્રક્રિયાના કાયદાઓનો હેતુ વાસ્તવિક અને સાચા ન્યાયના ઉદ્દેશ્યને અસરકારક રીતે નિયંત્રિત કરવાનો, મદદ કરવાનો અને સહાય કરવાનો છે, ન કે નાગરિકોના વ્યક્તિગત, મિલકત અને અન્ય કાયદાઓ હેઠળના હકોના ગુણદોષના આધારે ન્યાયિક નિર્ણય (એડજ્યુડિકેશન) મેળવવાનો અધિકાર છીનવી લેવાનો છે. કાયદાની કૂચ અને પ્રગતિ સાથે, નવા ક્ષિતિજોની શોધ થઈ છે અને પદ્ધતિઓ વિવેકપૂર્વક નક્કી કરવામાં આવી છે, તેમજ આ હકીકત કે પ્રક્રિયાગત કાયદાઓ ન્યાયના ઉદ્દેશ્યને ખરેખર સેવક તરીકે સેવા આપે, તેને કાર્યક્ષમ બનાવે અને ન્યાયના હેતુઓને આગળ ધપાવે તે માટે ઉદાર અર્થઘટન કરવા જોઈએ, જે તકનીકી વાંધાઓ વાસ્તવિક અને અસરકારક ન્યાયને નિષ્ફળ બનાવવા અને નકારવા માટે અડચણરૂપ બને છે તેમને કડક દ્રષ્ટિએ નિરુત્સાહ કરવા જોઈએ, સિવાય કે જ્યાં કાયદાનું આદેશ ફરજિયાતપણે તેની આવશ્યકતા ઊભી કરે. પ્રક્રિયાનો ઉપયોગ વાસ્તવિક અને અસરકારક ન્યાયને નિરુત્સાહ કરવા માટે થવો જોઈએ નહીં, પરંતુ તેનું અર્થઘટન એવી રીતે થવું જોઈએ કે જે ન્યાયના હેતુને આગળ ધપાવે. [૧૦૫–બી, સી, ડી]

સરદાર અમરજીત સિંહ કાલરા (મૃત્યુ પામેલ) કાનૂની વારસદારો દ્વારા અને અન્ય વિ. *પ્રમોદ ગુપ્તા (શ્રીમતી) (મૃત્યુ પામેલ) કાનૂની વારસદારો દ્વારા અને અન્ય,* [૨૦૦૩] ૩ એસ.સી.સી. ૨૭૨, આધાર રાખવામાં આવ્યો.

દીવાની એપેલેટ હકુમત : સિવિલ અપીલ નં. ૬૫૨૨/૨૦૦૪.

સી.ડબલ્યુ.પી. નં. ૩૭૦૬/૨૦૦૩ માં દિલ્હી હાઇકોર્ટના તારીખ ૧૯.૧૨.૨૦૦૩ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તા વતી એસ.બી. ઉપાધ્યાય અને કુમારી શર્મિલા ઉપાધ્યાય.

પ્રતિવાદીઓ વતી વી.પી. સિંહ, અનિલ અમૃત અને સંજીવ સચદેવા.

કોર્ટનો ચુકાદો નીચે મુજબ આપવામાં આવ્યો હતો :

પી.પી. નાઓલેકર, જે. : વિશેષ પરવાનગી આપવામાં આવી.

આ અપીલ સીડબલ્યુપી નં. ૩૭૦૬/૨૦૦૩ માં દિલ્હી હાઇકોર્ટના ચુકાદા સામે નિર્દેશિત છે. નેશનલ કોઓપરેટિવ કન્ઝ્યુમર્સ ફેડરેશન ઓફ ઇન્ડિયા લિ. (ટૂંકમાં એનસીસીએફ) એ મલ્ટી સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ, ૨૦૦૨ (ત્યારબાદ 'અધિનિયમ' તરીકે ઓળખાશે) ની જોગવાઈઓ હેઠળ અને સદર અધિનિયમ અમલમાં આવ્યો તે પહેલાં મલ્ટી સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ, ૧૯૮૪ ની જોગવાઈઓ હેઠળ યોગ્ય રીતે નોંધાયેલી મંડળી છે. પ્રતિવાદી મંડળીના ડિરેક્ટરોની ચૂંટણી માટેની નોટિસ મલ્ટી સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટી એક્ટ, ૧૯૮૪ (ત્યારબાદ 'જૂનો કાયદો' તરીકે ઓળખાશે) અને તે હેઠળ ઘડવામાં આવેલા નિયમોની જોગવાઈઓ હેઠળ ૧૨.૬.૨૦૦૨ ના રોજ પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી. ૨૩.૭.૨૦૦૨ ના રોજ અપીલકર્તાએ સંબંધિત સત્તાવાળાઓને રજૂઆત/વાંધો ઉઠાવ્યો હતો જેમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ડિરેક્ટરોની ચૂંટણીમાં કસૂરવાર સભ્યોને મતદાનનો અધિકાર આપવો જોઈએ નહીં. ડિરેક્ટરોની આગામી ચૂંટણી માટે પાત્ર મતદારોની યાદી પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તા પ્રકાશિત મતદાર યાદીથી વ્યથિત થઈને, જેમાં અપીલકર્તાના મતે એવા વ્યક્તિઓના નામ હતા જેઓ કસૂરવાર હતા, તેમણે મતદાર યાદીમાંથી કોઈપણ અપાત્ર મતદારોના નામ રદ કરવાની વિનંતી કરતો ૭.૮.૨૦૦૨ નો એક પત્ર મંત્રીને મોકલ્યો હતો. ૧૨.૮.૨૦૦૨ ના રોજ, અપીલકર્તાએ ફરીથી મતદાર યાદીમાંથી અપાત્ર વ્યક્તિઓના નામ રદ કરવા માટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને રજૂઆત મોકલી હતી.

અપીલકર્તાનો એવો કેસ છે કે મતદાર યાદીમાંથી અપાત્ર વ્યક્તિઓના નામ રદ કરવા માટે રજૂઆત કરવામાં આવી હોવા છતાં, ૧૭.૮.૨૦૦૨ ના રોજ પ્રકાશિત મતદાર યાદીના આધારે ચૂંટણી યોજવામાં આવી હતી અને પ્રતિવાદી ૧, ૨ અને ૩ મંડળીના ડિરેક્ટરો તરીકે ચૂંટાયેલા જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. ૨૧મી ઓગસ્ટ, ૨૦૦૨ ના રોજ અપીલકર્તાએ ફરીથી કૃષિ અને સહકાર મંત્રી, ભારત સરકાર, નવી દિલ્હીને રજૂઆત મોકલી અને તેમાં ચૂંટણી વિવાદ ઉઠાવ્યો. રજૂઆતમાં અન્ય બાબતો સાથે જણાવાયું હતું કે મતદાર યાદી અનિયમિત રીતે તૈયાર કરવામાં આવી છે; અપાત્ર સભ્યોનો મતદાર યાદીમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. ઉમેદવારો દ્વારા દાખલ કરાયેલા નામાંકન પત્રો એવા સભ્યો દ્વારા દરખાસ્ત અને ટેકો આપવામાં આવ્યા હતા જેઓ સમાન ઝોનના ન હતા. દરખાસ્ત કરનારા અને ટેકો આપનારા માન્ય મતદારો નથી કારણ કે તેમણે એનસીસીએફ ને ૧૫.૭.૨૦૦૨ પહેલાં લઘુત્તમ શેર મૂડી ચૂકવી ન હતી. મલ્ટી સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ, ૧૯૮૪ ની કલમ ૨૨ અને એનસીસીએફ એક્ટના બાય-લો ૧૯(સી) અનુસાર, માન્ય મત ધરાવતા પ્રતિનિધિ પાસે સમાન ઝોનમાં માત્ર એક જ મત હોય છે અને અન્ય ઝોનમાં હોતો નથી. બાય-લો અનુસાર એક મતના બદલે દરેક પ્રતિનિધિએ પાંચ મત આપ્યા છે જે ગેરકાયદેસર અને અસમર્થનીય છે અને તેથી બાય-લો વગેરે અનુસાર દરેક પ્રતિનિધિ માત્ર એક જ મત આપે તેવા નિર્દેશો જરૂરી બનશે.

ચૂંટણી વિવાદ ઉઠાવતી અપીલકર્તાની રજૂઆતની સંબંધિત મંત્રી અથવા મંડળીના કોઈપણ અધિકારી દ્વારા કોઈ નોંધ લેવામાં આવી ન હતી અને તેથી અપીલકર્તાએ એક રિટ અરજી દાખલ કરીને દિલ્હી હાઇકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો જે સી.ડબલ્યુ.પી. નં. ૬૫૦૪/૨૦૦૨ તરીકે નોંધવામાં આવી હતી.

હાઇકોર્ટે તેના તારીખ ૫.૧૨.૨૦૦૨ ના આદેશ દ્વારા નોંધ્યું છે કે અરજદારે ૧૭ ઓગસ્ટ ૨૦૦૨ ના રોજ બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સની ચૂંટણીને પડકારી છે જેના માટે તેઓ દાવો કરે છે કે તેમણે સંબંધિત કાયદાની કલમ ૯૨ હેઠળ સંબંધિત મંત્રીને રજૂઆત કરી હતી પરંતુ કોઈ પગલાં લેવામાં આવ્યા નથી અને તેથી ચૂંટણી રદ કરવા માટે અરજી દાખલ કરવામાં આવી છે. જોકે, વકીલ દ્વારા મર્યાદિત માંગણી કરવામાં આવી છે કે અરજદારની રજૂઆતની તપાસ કરવા અને સમયમર્યાદામાં તેનો નિકાલ કરવા માટે મંત્રીને નિર્દેશો જારી કરવામાં આવે. તદનુસાર, કોર્ટ દ્વારા સંબંધિત સત્તાધિકારી/મંત્રીને તારીખ ૨૧મી ઓગસ્ટ ૨૦૦૨ ની અરજદારની રજૂઆત પર વિચારણા કરવા અને કોર્ટના આદેશની પ્રાપ્તિની તારીખથી એક મહિનાની અંદર યોગ્ય આદેશ પસાર કરવા માટે નિર્દેશો જારી કરવામાં આવ્યા છે.

જ્યારે બાબત મંત્રી સમક્ષ પાછી ગઈ, ત્યારે કૃષિ મંત્રાલયે એવો પક્ષ લીધો કે મલ્ટી સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ, ૨૦૦૨ ની કલમ ૮૪ સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નિયુક્ત કરાયેલા આર્બિટ્રેટર મારફતે મલ્ટી–સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીના કોઈપણ હોદ્દેદારની ચૂંટણીના સંબંધમાં ઉદ્ભવતા વિવાદ સહિતના વિવાદોના પતાવટની જોગવાઈ કરે છે અને તેથી અરજદારે યોગ્ય કાર્યવાહીમાં યોગ્ય સત્તાધિકારીનો સંપર્ક કરવો પડશે. સદર આદેશથી વ્યથિત થઈને અપીલકર્તાએ ફરીથી દિલ્હી હાઇકોર્ટનો સંપર્ક કર્યો અને એક રિટ અરજી દાખલ કરી જે સી.ડબલ્યુ. ૧૫૮૩ અને ૨૦૦૩ ની સીએમ નં. ૨૫૯૮–૨૬૦૦ છે જેમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે ચૂંટણીઓ ૧૯૮૪ ના કાયદા હેઠળ યોજાઈ હતી; વાંધાઓ સદર કાયદા હેઠળ દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા અને તેથી રજૂઆત પર સદર કાયદા હેઠળ વિચારણા થવી જોઈતી હતી, કારણ કે સદર કાયદા હેઠળ ચૂંટણી વિવાદને આર્બિટ્રેટર સમક્ષ મોકલવાની કોઈ જોગવાઈ નથી. વિવાદને આર્બિટ્રેશન માટે મોકલવાનો નિર્દેશ આપી શકાયો ન હોત. દિલ્હી હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે અપીલકર્તાના વકીલની રજૂઆતની નોંધ લીધી, પ્રતિવાદીઓના વિદ્વાન વકીલ શ્રી વી.પી. સિંહ દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆત પણ નોંધી કે જો મલ્ટી સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીઝ એક્ટ, ૧૯૮૪ ની કલમો ૭૪(૨)(સી) અને ૭૪(૩) ની શરતો અનુસાર વિવાદોનો નિર્ણય કરવા માટે ૧૯૮૪ ના કાયદા હેઠળ સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર સમક્ષ બાબત મોકલવામાં આવે તો પ્રતિવાદીઓને કોઈ વાંધો નથી. આદેશમાં વધુ નોંધવામાં આવ્યું છે કે શ્રી વી.પી.

સિંહ જણાવે છે કે જો વિવાદ સમયમર્યાદાથી બાધિત હોય, તો પ્રતિવાદીઓ માટે સદર વાંધો ઉઠાવવાનું ખુલ્લું રહેશે. સમયમર્યાદાનો પ્રશ્ન સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે. આ રજૂઆતો પર કોર્ટે નીચે મુજબના નિર્દેશો જારી કર્યા :

> "૭મી ઓગસ્ટ ૨૦૦૨ ના રોજ યોજાયેલી બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સની ચૂંટણી રદ કરવા અંગેનો વિવાદ ધરાવતી અરજદારોની વિવાદ ઉઠાવતી રજૂઆત અથવા અન્ય કોઈપણ અરજી ૧૯૮૪ ના કાયદા હેઠળ ન્યાયનિર્ણય માટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને મોકલવામાં આવે. સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને કાયદા અનુસાર ચાર મહિનાના સમયગાળામાં સદર સંદર્ભનો નિર્ણય કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે છે. અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવે છે."

દિલ્હી હાઈકોર્ટના તારીખ ૨૮.૨.૨૦૦૩ ના આદેશ દ્વારા નિર્દેશ મુજબ, તારીખ ૧૭.૮.૨૦૦૨ ની ચૂંટણી માટેનો ચૂંટણી વિવાદ કૃષિ મંત્રાલયના સહકાર વિભાગના સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો. ચૂંટણી વિવાદની કાર્યવાહીની તારીખ ૩૦.૪.૨૦૦૩ ની ઓર્ડર–શીટ કેસમાં સંકળાયેલા મુદ્દા પર મહત્વપૂર્ણ અસર ધરાવે છે અને તેથી તેનો વિગતવાર ઉલ્લેખ કરવામાં આવી રહ્યો છે. ઓર્ડર શીટ નોંધે છે કે તે દિવસે કેસ સુનાવણી માટે આવ્યો હતો. અરજદારે ૧૭મી ઓગસ્ટ ૨૦૦૨ ના રોજ યોજાયેલી એનસીસીએફ ના બોર્ડ ઓફ

ડિરેક્ટર્સની ચૂંટણીને લગતા વિવાદનો નિર્ણય કરવા માટે યોગ્ય વિવાદ અરજી દાખલ કરી હતી. અરજદાર જણાવે છે કે તેમણે આજે છેલ્લો અને અંતિમ વિવાદ દાખલ કર્યો છે જેને ઓગસ્ટ ૧૭, ૨૦૦૨ ના રોજ યોજાયેલી એનસીસીએફ ના બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સની ચૂંટણીના સંચાલનને લગતી આ અરજીમાં તેમના દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વિવાદના નિર્ણય માટે જ ધ્યાનમાં લેવો જોઈએ. અરજદાર દ્વારા આજે દાખલ કરવામાં આવેલી વિવાદ અરજી રેકર્ડ પર લેવામાં આવી છે. પ્રતિવાદી નં. ૧, એનસીસીએફ ના વકીલે પ્રતિવાદી નં. ૧ વતી અરજદાર શ્રી એન. બાલાજી દ્વારા આજે દાખલ કરવામાં આવેલી વિવાદ અરજીની નકલ સ્વીકારી છે. અન્ય પ્રતિવાદીઓને તેના પર જવાબ દાખલ કરવાના નિર્દેશ સાથે વિવાદ અરજીની નકલ સાથે નોટિસ બજાવો.

પ્રતિવાદીઓ પર નોટિસની બજવણી પછી, એનસીસીએફ દ્વારા ચૂંટણી વિવાદની ટકવાપાત્રતા સામે એ આધારે વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો કે મલ્ટી સ્ટેટ કોઓપરેટિવ સોસાયટીના ડિરેક્ટરની ચૂંટણી સામે ચૂંટણી વિવાદ ઉઠાવવાની સમયમર્યાદા ચૂંટણીની જાહેરાતની તારીખથી એક મહિનાની અંદર હોય છે અને આમ ૩૦મી એપ્રિલ ૨૦૦૩ ના રોજ ઉઠાવવામાં આવેલો વિવાદ સ્પષ્ટપણે સમયમર્યાદાથી બાધિત છે. સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારે એ હકીકતની નોંધ લીધી કે ચૂંટણી સામેનો વિવાદ ૨જી ઓગસ્ટ, ૧૨મી ઓગસ્ટ, ૧૬મી ઓગસ્ટ

૨૦૦૨ ના રોજ અને ૨૧મી ઓગસ્ટ ૨૦૦૨ ની અરજી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારે એ હકીકતની પણ નોંધ લીધી કે અરજદાર દ્વારા દિલ્હી હાઇકોર્ટ સમક્ષ વિવિધ કાર્યવાહી હાથ ધરવામાં આવી હતી અને દિલ્હી હાઇકોર્ટ દ્વારા તેના તારીખ ૨૮.૨.૨૦૦૩ ના આદેશ દ્વારા નિર્દેશો જારી કરવામાં આવ્યા હતા. સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારે તારણ કાઢ્યું કે તમામ હકીકતો અને દિલ્હી હાઇકોર્ટના આદેશની સાચી સમજણને ધ્યાનમાં રાખીને એનસીસીએફ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ વાંધો નકારી કાઢવામાં આવે છે અને અરજી દાખલ કરવામાં આવે છે.

સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયથી વ્યથિત થઈને, અત્રેના પ્રતિવાદીઓએ દિલ્હી હાઇકોર્ટમાં એક રિટ અરજી દાખલ કરી જે સી.ડબલ્યુ. ૩૭૦૬/૨૦૦૩ *વીરેન્દ્ર સિંહ અને અન્ય* વિ. *યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય* તરીકે નોંધવામાં આવી હતી. ડિવિઝન બેંચે તેના તારીખ ૧૯.૧૨.૨૦૦૩ ના આદેશ દ્વારા સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારના આદેશને રદ કર્યો અને ઠરાવ્યું કે અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ ચૂંટણી વિવાદ સ્પષ્ટપણે સમયમર્યાદાથી બાધિત હતો. ડિવિઝન બેંચનો એવો મત છે કે ૩૦.૪.૨૦૦૩ ની અરજી દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ ચૂંટણી વિવાદ ૧૯૮૪ ના કાયદાની કલમ ૭૫(૧)(ડી) અનુસાર તારીખ ૧૭.૮.૨૦૦૨ ની ચૂંટણીના એક મહિના પછી દાખલ કરવામાં આવ્યો હોવાથી સ્પષ્ટપણે સમયબાધિત છે. કોર્ટે એવું પણ

ઠરાવ્યું છે કે અરજદારે સમયમર્યાદાથી વધુ સમય પછી ચૂંટણી વિવાદ દાખલ કરવામાં થયેલ વિલંબ માફ કરવા માટે કોઈ અરજી દાખલ કરી ન હોવાથી, સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર ચૂંટણી વિંવાદ અરજી દાખલ કરવામા વિલંબ માફ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ કરી શક્યા ન હોત. દિલ્હી હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચના સદર આદેશથી વ્યથિત થઈને, પ્રસ્તુત સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન દાખલ કરવામાં આવી છે.

અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે હાઇકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૨૮.૨.૨૦૦૩ ના આદેશ અને સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નોંધાયેલી તારીખ ૩૦મી એપ્રિલ ૨૦૦૩ ની ઓર્ડર–શીટના સાચા અર્થઘટન પર, એવું કહી શકાય નહીં કે વિવાદ સમયમર્યાદાની બહાર ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો. તેનાથી વિપરીત, પ્રતિવાદીઓના વિદ્વાન વકીલે દિલ્હી હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચના ચુકાદાને સમર્થન આપતાં ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે કે વિવાદ ૩૦મી એપ્રિલ ૨૦૦૩ ના રોજ ઉઠાવવામાં આવ્યો હોવાથી, તે સ્પષ્ટપણે સમયમર્યાદાથી બાધિત હતો.

અમે આ રીતે કરવામાં આવેલી સંબંધિત રજૂઆતો પર વિચાર કરીએ તે પહેલાં અધિનિયમની કલમ ૭૫(ડી) અને કલમ ૭૫ ની પેટા–કલમ (૩) નો સુસંગત ભાગ પુનઃ રજૂ કરવો યોગ્ય રહેશે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે :–

"કલમ ૭૫ : સમયમર્યાદા

(૧) લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ (૧૯૬૩ નો ૩૬) માં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, પરંતુ આ અધિનિયમમાં કરવામાં આવેલી ચોક્કસ જોગવાઈઓને આધીન રહીને; સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને સંદર્ભિત વિવાદના કેસમાં સમયમર્યાદાનો સમયગાળો,–

(એ) .....

(બી) .....

(ડી) જ્યારે વિવાદ મલ્ટી–સ્ટેટ સહકારી મંડળીના હોદ્દેદારની ચૂંટણીના સંબંધમાં હોય, ત્યારે ચૂંટણીનું પરિણામ જાહેર થયાની તારીખથી એક મહિનાનો રહેશે.

કલમ ૭૫(૩)

પેટા–કલમો (૧) અને (૨) માં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, જો અરજદાર સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને સંતોષ આપે કે તેની પાસે આવા સમયગાળામાં વિવાદ સંદર્ભિત ન કરવા માટે પૂરતું કારણ હતું, તો સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર સમયમર્યાદાનો સમયગાળો વીતી ગયા પછી પણ વિવાદ સ્વીકારી શકે છે."

૧૯૮૪ ના કાયદાની કલમ ૭૪(૧)(સી) સાથે વંચાતી કલમ ૭૪(૧) ની સુસંગત જોગવાઈ નિર્ધારિત કરે છે કે હાલમાં અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈપણ કાયદામાં કંઈપણ સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, જો મલ્ટી–સ્ટેટ સહકારી મંડળીના કોઈપણ હોદ્દેદારની ચૂંટણીના સંબંધમાં સભ્યો વચ્ચે કોઈ વિવાદ ઉદ્ભવે છે [જૂના કાયદાની કલમ ૩(ઓ) માં હોદ્દેદારની વ્યાખ્યાના આધારે હોદ્દેદારમાં બોર્ડના સભ્યનો સમાવેશ થાય છે], તો તે નિર્ણય માટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને મોકલવામાં આવશે અને આવા વિવાદના સંબંધમાં આવી કે અન્ય કોઈ કાર્યવાહી હાથ ધરવાની કોઈ અદાલત પાસે હકુમત નથી. આમ જ્યારે પણ બોર્ડના સભ્યની ચૂંટણીના સંબંધમાં સભ્યો વચ્ચે કોઈ વિવાદ થાય છે, ત્યારે તે નિર્ણય માટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને મોકલવામાં આવશે. કલમ ૭૫ ની કલમ (ડી) એવું માની લે છે કે મલ્ટી–સ્ટેટ સહકારી મંડળીના બોર્ડના સભ્યનો ચૂંટણી વિવાદ ચૂંટણી પરિણામ જાહેર થયાની તારીખથી એક મહિનાની અંદર

ઉઠાવવાનો હોય છે. કલમ ૭૫ ની પેટા–કલમ (૩) જો સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર સમયમર્યાદાની બહાર વિવાદ ઉઠાવવાના કારણની પર્યાપ્તતાથી સંતુષ્ટ હોય તો પૂરતા કારણસર સમયમર્યાદા પૂરી થયા પછી વિવાદ દાખલ કરવા માટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને અધિકૃત કરે છે. પ્રસ્તુત કેસમાં એ સ્પષ્ટ છે કે અપીલકર્તા દ્વારા ચૂંટણીના સંચાલન માટે મતદાર યાદીની માન્યતા અંગે ૨૩.૭.૨૦૦૨ અને ૭.૮.૨૦૦૨ ના રોજ અને અન્ય તારીખોએ રજૂઆત કરીને ચૂંટણી યોજવા અને પરિણામ જાહેર કરવા પહેલાં અને ચૂંટણી યોજાયા પછી ૨૧.૮.૨૦૦૨ ના રોજ વિવાદ ઉઠાવવામાં આવ્યો છે. અપીલકર્તાએ રિટ અરજી દ્વારા દિલ્હી હાઇકોર્ટનો પણ સંપર્ક કર્યો હતો. દિલ્હી હાઇકોર્ટ દ્વારા તેના તારીખ ૨૮.૨.૨૦૦૩ ના આદેશ દ્વારા ચોક્કસ શબ્દોમાં નિર્દેશ જારી કરવામાં આવ્યો હતો કે ૧૭ ઓગસ્ટ ૨૦૦૨ ના રોજ યોજાયેલી બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સની ચૂંટણી રદ કરવા અંગેનો વિવાદ ધરાવતી અરજદારની વિવાદ ઉઠાવતી રજૂઆત અથવા અન્ય કોઈપણ અરજી ૧૯૮૪ ના કાયદા હેઠળ ન્યાયનિર્ણય માટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને મોકલવામાં આવે. આ નિર્દેશ અસ્પષ્ટ શબ્દોમાં ચૂંટણી અંગેના વિવાદવાળી તમામ રજૂઆતો અથવા અન્ય કોઈપણ અરજીને ન્યાયનિર્ણય માટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર સમક્ષ મોકલવા પર વિચારણા કરવાનો નિર્દેશ આપે છે. અપીલકર્તા દ્વારા મતદાર યાદી અંગે કરાયેલો વિવાદ અથવા રજૂઆત એ સંબંધિત મંત્રીને મોકલેલી તારીખ ૨૧.૮.૨૦૦૨ ની રજૂઆત દ્વારા ચૂંટણી પછી અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા ચૂંટણી વિવાદ ઉપરાંત ૧૭મી ઓગસ્ટ ૨૦૦૨ ના રોજ યોજાયેલી

ચૂંટણી અંગેનો વિવાદ પણ ગણાશે. દિલ્હી હાઇકોર્ટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને ચાર મહિનાના સમયગાળામાં સદર વિવાદનો નિર્ણય કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો. હાઇકોર્ટનો નિર્દેશ સ્પષ્ટપણે ચાર મહિનાના સમયગાળામાં ૧૭મી ઓગસ્ટ ૨૦૦૨ ના રોજ યોજાયેલી ચૂંટણી સામે વિવાદ ઉઠાવતી તમામ અરજીઓ પર નિર્ણય લેવાની વિચારણા કરે છે. કોર્ટે ચાર મહિનામાં વિવાદનો નિર્ણય કરવા માટે નિર્દેશ આપતી વખતે સમયમર્યાદાના પ્રશ્નને વિચારણા માટે ખુલ્લો રાખ્યો નથી. કોર્ટ દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશો કોઈપણ રીતે સ્પષ્ટ કરતા નથી કે સમયમર્યાદાનો પ્રશ્ન સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવશે. તે માત્ર પ્રતિંવાદીના વકીલ દ્વારા કરવામા આવેલી રજૂઆત હતી જે કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવી હતી અને સમયમર્યાદાના પ્રશ્ન પર રજૂઆત નોંધવામાં આવી હોવા છતાં, સદર વાંધો સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા વિચારણા માટે ખુલ્લો રાખવામાં આવ્યો ન હતો. સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર સમક્ષ ૩૦.૪.૨૦૦૩ ના રોજ જે દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું તે માત્ર એક એકીકૃત વિવાદ અરજી હતી જેમાં સમયાંતરે તેમના દ્વારા ચૂંટણી સામે ઉઠાવવામાં આવેલા તમામ વાંધાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો હતો. તારીખ ૩૦.૪.૨૦૦૩ ની અરજી અગાઉ સમયાંતરે દાખલ કરાયેલી વિવિધ રજૂઆતો અને વાંધા અરજીઓના ચાલુપણામાં વાંચવી પડશે અને તેને એક અલગ અને સ્વતંત્ર અરજી ગણી શકાય નહીં. તારીખ ૩૦.૪.૨૦૦૩ ની અરજી એ જરૂરી ફોર્મેટમાં ચૂંટણી વિવાદ ઉઠાવતા વિવિધ આધારોનું એક એકીકૃત સંસ્કરણ છે જેથી તમામ પક્ષકારોને સુનાવણીની પર્યાપ્ત તક આપ્યા પછી

ટ્રિબ્યુનલને ઉઠાવવામાં આવેલા તમામ પ્રશ્નો પર ન્યાયનિર્ણય કરવા અને નિર્ણય લેવાની સુવિધા મળે. સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવેલ અથવા તેમને સંદર્ભિત કરાયેલ ચૂંટણી વિવાદમાં દીવાની કાર્યરીતિ સંહિતા હેઠળના દીવાની દાવામાં અથવા લોક પ્રતિનિધિત્વ અધિનિયમ, ૧૯૫૧ ની જોગવાઈઓ હેઠળ દાખલ કરાયેલી ચૂંટણી અરજીમાં પ્લીડિંગ્સના કોઈપણ કડક નિયમો લાગુ પડતા નથી.

કાર્યરીતિની કડકતાઓની લાગુ પડવાની બાબતમાં, આ કોર્ટની બંધારણીય બેંચે *સરદાર અમરજીત સિંહ કાલરા (મૃત્યુ પામેલ) કાનૂની વારસદારો દ્વારા અને અન્ય* વિ. *પ્રમોદ ગુપ્તા (શ્રીમતી) (મૃત્યુ પામેલ) કાનૂની વારસદારો દ્વારા અને અન્ય,* [૨૦૦૩] ૩ એસ.સી.સી. ૨૭૨ માં અવલોકન કર્યું છે કે કાર્યરીતિના કાયદાઓ મૂળભૂત અને વાસ્તવિક ન્યાયના ઉદ્દેશ્યને અસરકારક રીતે નિયમન કરવા, સહાય કરવા અને મદદ કરવા માટે છે અને વ્યક્તિગત, મિલકત અને અન્ય કાયદાઓ હેઠળ નાગરિકોના મૂળભૂત અધિકારોની યોગ્યતા પર ન્યાયનિર્ણયને અવરોધવા માટે નથી. કાયદાની કૂચ અને પ્રગતિ સાથે, નવા ક્ષિતિજોની શોધ અને રીતો ઓળખવામાં આવી છે અને હકીકત એ છે કે કાર્યરીતિના કાયદાઓનું ખરેખર દાસી તરીકે સેવા આપવા, તેને કાર્યક્ષમ બનાવવા અને ન્યાયના ઉદ્દેશોને આગળ વધારવા માટે ઉદારતાપૂર્વક

અર્થઘટન કરવું જોઈએ, મૂળભૂત અને અસરકારક ન્યાયને પરાજિત કરવા અને નકારવા માટે અવરોધરૂપ બનતા તકનીકી વાંધાઓને જ્યાં સુધી કાયદાનો આદેશ અનિવાર્યપણે જરૂરી ન બનાવે ત્યાં સુધી નિરુત્સાહિત કરવા માટે કડક દ્રષ્ટિકોણથી જોવા જોઈએ. બંધારણીય બેંચના નિર્ણય પરથી એ ફલિત થાય છે કે કાર્યરીતિનો ઉપયોગ મૂળભૂત અને અસરકારક ન્યાયને નિરુત્સાહિત કરવા માટે કરવામાં આવશે નહીં પરંતુ ન્યાયના હેતુને આગળ વધારવા માટે તેનું અર્થઘટન કરવામાં આવશે. અરજદાર દ્વારા ૩૦મી એપ્રિલ, ૨૦૦૩ ના રોજ દાખલ કરાયેલી એકીકૃત અરજીને તેની રજૂઆતની તારીખના આધારે સમયમર્યાદાથી બાધિત જાહેર કરવા માટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર સમક્ષ રજૂ કરાયેલી નવી અરજી તરીકે ગણવામાં આવશે નહીં; તેને અગાઉની રજૂઆતના ચાલુપણામાં વાંચવી પડશે જેને દિલ્હી હાઇકોર્ટના આદેશો હેઠળ ન્યાયનિર્ણય માટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને મોકલવામાં આવી હતી.

આ બાબતને અન્ય દ્રષ્ટિકોણથી પણ જોઈ શકાય છે. ૧૯૮૪ ના અધિનિયમની કલમ ૭૫ ની પેટા–કલમ (૩) જો સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર સંતુષ્ટ હોય કે સમયમર્યાદાની અંદર વિવાદ સંદર્ભિત ન કરવા માટે પૂરતું કારણ હતું તો વિવાદ મોકલવામાં વિલંબ માફ કરવા માટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને અધિકૃત કરે છે. પેટા–કલમ (૩) ની આવશ્યકતા પૂરતા કારણ માટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારનો સંતોષ

છે, અને તે અરજદાર દ્વારા વિલંબ માફી માટે અરજી કરવા પર નિર્ભર નથી. વિલંબ માફી માટેની કોઈ અરજી ન હોવા છતાં પણ, જો કેસમાં સામે આવતી હકીકતો સમયમર્યાદાની અંદર વિવાદ સંદર્ભિત ન કરવા માટેના વ્યાજબી કારણ અંગે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારને સંતોષ આપવા માટે પૂરતી હોય, તો સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર અધિનિયમની કલમ ૭૫ ની પેટા–કલમ (૩) હેઠળ તેમને આપવામાં આવેલી સત્તાઓની રૂએ વિલંબ માફ કરી શકે છે.

કેસમાં સામે આવતી હકીકતો પર, અમે શોધીએ છીએ કે કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર દ્વારા વિલંબ માફ કરવામાં જે વિવેકાધિકાર વાપરવામાં આવ્યો છે તે કાયદા અને ન્યાયના સ્થાપિત સિદ્ધાંતો અનુસાર છે અને તે વિવેકાધિકારનો કાલ્પનિક કે મનસ્વી ઉપયોગ ન હતો. વિવેકાધિકારી સત્તાના ઉપયોગમાં હાઇકોર્ટ દ્વારા ત્યારે જ દખલ કરી શકાય છે જ્યારે પસાર કરવામાં આવેલો આદેશ ન્યાય અને વાજબીપણાના કેટલાક મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરતો હોય અથવા કોઈપણ સ્પષ્ટ કે ગંભીર ભૂલથી પીડાતો હોય. વિલંબ માફ કરવા અને ચૂંટણી વિવાદ સ્વીકારવા માટે સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રારમાં નિહિત સત્તાના ઉપયોગને દૂષિત કરતું એવું કોઈ તત્વ અમને જણાયું નથી.

ઉપરોક્ત કારણોસર દિલ્હી હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચનો નિર્ણય રદ કરવામાં આવે છે. સેન્ટ્રલ રજિસ્ટ્રાર હવે અપીલકર્તાની અરજીની સુનાવણી આગળ ધપાવશે અને ઝડપથી ગુણદોષ પર તેનો નિર્ણય કરશે. અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે પરંતુ કેસના સંજોગોમાં ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ રહેશે નહીં.

વી.એસ. અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

==========

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.